

ویرانگر مرداد

موضوع: سیل تاریخی شمیران
موقعیت: کلابدره

گرمای مرداد طاقت شمیرانی‌ها را طاق کرده بود. بازار قدیمی مملو از جمعیت بود. هیچ کس تصور نمی کرد یکی از بزرگ ترین سیل های تاریخ در راه است. سیل تجریش یکشنبه ۴ مرداد ۱۳۶۶ ساعت یک بعد از ظهر، بر اثر بارش شدید باران و جاری شدن سیلاب در دره های دربند و کلابدره رخ داد. شدت باران به گونه ای بود که ظرف ۱۰۷ دقیقه ۲۸ میلی متر بارش ثبت شد و سیلاب عظیمی صدها تن گل ولای و سنگ را در مسیر رودخانه کلابدره و دربند به سمت میدان تجریش به حرکت در آورد. سیدمهدی اعرابی، پژوهشگر فرهنگ شمیران، می گوید: «سیلاب پس از ورود به کلابدره، از طریق خیابان جعفر آباد، خیابان دربند، خیابان ثبت یا شهرداری و کوچه ناولانک و تابش به سمت تجریش حرکت کرد و در طول مسیر به خانه ها و خودروها خسارت فراوانی وارد کرد تا به میدان تجریش و میدان قدس رسید. از میدان قدس به خیابان شریعتی وارد شد و تا حوالی میرداماد پیش رفت. در میدان تجریش بخشی از سیلاب به درون زیرگذر در حال ساخت وارد شد و بخشی دیگر به تکیه بزرگ تجریش و راهروی بازارچه تجریش ریخت که به مغازه های داخل تکیه و بازارچه آسیب رساند. سپس وارد مسجد همت تجریش و داخل حرم امامزاده شد. پس از آن با ورود به کوچه های اطراف حرم و مسجد همت به منازل آن محدوده نیز آسیب زد. نمازگزاران مسجد همت در حال اقامه نماز با ورود سیل به مسجد مواجه شدند. شاهدان عینی می گویند: تمام محوطه داخل مسجد از سیلاب و گل ولای آنباشته شد؛ به نحوی که مردم از کتابخانه ها، ستون ها و منبر برای حفظ جان خود بالا رفتند و با شکسته شدن دیوار جنوبی مسجد سیلاب از آن سمت خارج شد و فروکش کرد. از سمت دیگر میدان، گل ولای به طرف بیمارستان شهدا از سمت شرق و ورودی خیابان مقصودبیگ و ولیعصر در سمت جنوب و غرب نیز پیشروی کرد. عده ای اتومبیل هایشان را رها کردند و گریختند.»

اعرابی در ادامه روایت می کند: «وقتی سیل جاری شد، مردم را با آژیر قرمز باخبر می کردند، اما عده ای به تصور بمباران هوایی در یک زیرگذر پناه گرفتند و همانجا قربانی سیل شدند. به علاوه کسانی که داخل مسجد همت مشغول خواندن نماز بودند نیز طعمه سیل شدند. پس از این سیل، میدان تجریش به مدت ۲ ماه بسته بود. تا مدت ها قطعه سنگ بزرگی وسط میدان تجریش وجود داشت که در سال ۸۲ شهرداری آن را به ۴ تکه تقسیم کرد و با جرثقیل به بخش شمالی میدان انتقال داد.»

صیافت فوتبال دوستان در زمین اربابی

می گوید: «یک زمین خاکی دیگر به نام مهر شمیران داشتیم که در مسیر تجریش به جماران بود و بسیاری از فوتباللیست های مطرح تجریش مثل عباس موسیوند، امیر حجازی، مهدی میرصادقی، امیر مرزوقی و... را به فوتبال تهران معرفی کرد. زمین خاکی سعد آباد هم که در همسایگی کاخ سعد آباد بود، بعد از زمین های مهر شمیران و مهدی اربابی رونق گرفت. زمین سعد آباد در کنار خانه های سازمانی خدمه در بار بود که در بعضی روز های هفته جوان های تجریشی به آنجا می رفتند و گاهی با فرزندان درباری ها فوتبال بازی می کردند.» حسین کلانی، مهاجم نامدار پرسپولیس و تیم ملی در دهه ۴۰ و ۵۰ یکی از مشهور ترین مفاخر ورزشی تجریش به شمار می رود. مهندس کلانی که از آر شیتکت ها هم هست ورزشگاه اختصاصی برای باشگاه پرسپولیس را هم طراحی کرد؛ اما طرح او بنا به دلایل نامعلومی به مرحله اجرا نرسید. حسن روشن از زمین خاکی مشعل گاز به عنوان یکی از کانون های کشف استعداد های فوتبال در تهران نام می برد و می گوید: «زمین مشعل گاز کمی بالاتر از میدان تجریش و نزدیک خانه پدری حسین کلانی بود. مشعل گاز یک زمین متر و که بود که با همت بچه های تجریش به زمین فوتبال تبدیل شد و به همین دلیل ابعاد استاندارد دی نداشت. فینال مسابقات شمیران که معمولاً بین تجریش و اختیاریه بود در همین زمین برگزار می شد.»

از دهه ۲۰ که فوتبال تهران در زمین های خاکی هویت پیدا کرد، تجریش صاحب زمین های خاکی متعددی شد. به موازات رونق فوتبال در زمین های خاکی راه آهن و نازی آباد، تجریش هم با زمین های خاکی مهر شمیران، مهدی اربابی و مشعل گاز وارد میدان رقابت شد و فوتبال در این محله قدیمی رایج شد. حسن روشن، یکی از نخستین استعداد های نابی که در زمین خاکی معروف تجریش کشف شد، درباره روزگار باشکوه زمین های خاکی تجریش می گوید: «تجریش حد فاصل دهه ۲۰ تا ۵۰ ده ها زمین خاکی فوتبال داشت اما چند زمین خاکی بود که شهرتش از مرز های تجریش فراتر رفته بود. زمین مهدی اربابی در محله الهیه امروزی یکی از معروف ترین زمین خاکی های تجریش بود و مسابقات سراسری محله های تهران در همین زمین برگزار می شد. زمین خاکی الهیه به همت مهدی اربابی که دلسوخته فوتبال بود، سر و شکل گرفت و به همین دلیل نام خودش را روی زمین گذاشتند. روز های آخر هفته اهالی تجریش دور تا دور این زمین می نشستند تا فوتبال نابی را تماشا کنند.»

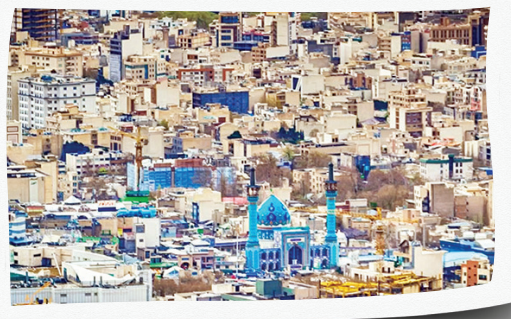
آنچه در زمین مهدی اربابی می گذشت، بیشتر شبیه مهمانی بود و این زمین در یک فاصله زمانی کوتاه به میعادگاه فوتبال دوستان تجریشی تبدیل شد. این حکایت آرام آرام در سایر زمین های خاکی فوتبال تجریش هم تکرار شد. باز یکن سابق تیم ملی فوتبال در این باره

پیچ و تاب یک لهجه از یادرفته

لهجه شمیرانی که روزگاری در گفت و گو های اهالی محله تجریش جاری بود و گوش را نوازش می داد، اکنون به ندرت شنیده می شود و سراغ آن را باید فقط از بازماندگان نسل های گذشته و مادر بزرگ ها و پدر بزرگ های سالخورده این محدوده گرفت. بر اساس تحقیقاتی که در مورد گویش شمیرانی یا قصرانی صورت گرفته است می شود با قطعیت گفت که این لهجه بر گرفته از لهجه طبری است یا به تعبیری دیگر ریشه در گویش مازنی دارد. عباس صالحی، می گوید: «لهجه ای که در محاوره اهالی تجریش شنیده می شد، همان لهجه مازنی است که هر چه از شمال به سمت جنوب می آید ساده تر می شود. اگر بخواهیم دقیق تر در این باره صحبت کنیم، لهجه شمیرانی در واقع ترکیبی از گویش راجی، گیلکی و طبری است که از شمال به سمت قفقاز به زبان تاتی بیشتر نزدیک می شود.»

صالحی درباره تغییر پذیری این گویش در طول زمان می گوید: «گویش اهالی تجریش بر اثر گذشت زمان و ارتباطات و ازدواج ساکنان اصلی با ترک ها، کلمات ترکی را هم جذب کرده و پذیرفته است، کلماتی مثل «دای قزی و عم قزی». این را هم بگویم که حدود ۲۰۰ سال قبل اهالی روستاهای شمشک، میگون و افجه به زبان تاتی صحبت می کردند، اما در حال حاضر تعداد کمی از لغات آن به جا مانده است. در تجریش کنونی هم گویش شمیرانی را فقط در گفت و گو با عده کمی از پیران محله خواهید شنید.»

موضوع: گویش شمیرانی
موقعیت: تجریش

استقبال به یادماندنی از آفاتختی

جهان پهلوان تختی را باید مشهور ترین ورزشکار ساکن تجریش دانست. رضا فوقانی، از اهالی قدیمی تجریش می گوید: «آقا تختی تا آخرین روز حیاتش در خانه قدیمی اش در حوالی چهارراه دکتر حسابی زندگی می کرد. تختی در المپیک ملیورن، نخستین مدال طلای تاریخ ورزش ایران در المپیک را به گردن آویخت و از آنجا که ساکن خیابان مقصودبیگ بود، استقبال بی نظیری از او به عمل آمد. بچه های تجریش آن روز ها سر پل تجریش را با طاق نصرتی زیبا تزئین کردند و مراسم مفصلی برای استقبال از تختی تدارک دیدند.»

تجریش در جامعه هنری هم چند نماینده دارد. رضا رویگری، بازیگر با سابقه سینما و تلویزیون که با خواندن سرود انقلابی «ایران ایران ایران؛ رگبار مسلسل ها» به اوج شهرت رسید، متولد تجریش است و هنوز در این محله زندگی می کند. سعید پورصمیمی، بازیگر تئاتر و سینما، یکی دیگر از هنرمندان زنده تجریش به شمار می رود. فوقانی می گوید: «حاج عبدالقادر الیاسی یکی از مشهور ترین چهره های علمی و فرهنگی تجریش بود که در قامت معلم، شاگردان بسیاری تربیت کرد. پروفسور حسابی که خانه اش در چهارراه حسابی امروزی بود، نیازی به معرفی ندارد. دکتر محمد ملکی، نخستین استاد دانشگاه تهران، زاده همین محله بود و یکی از خوشنام ترین چهره های علمی تجریش به شمار می رفت.»

موضوع: مفاخر محله
موقعیت: پهنه تجریش

